

Ud over Grundtvigs skrift indeholder udgivelsen et efterord, der i kronologisk orden gennemgår en række filologers beskæftigelse med færøsk sprog og deres indsats for at give det sin førstefødselsret på Færøerne. Udgiveren undskylder (?) denne noget snævre synsvinkel med, at uden disse sprogranskere og -brugere havde der ikke været nogen historie om det færøske sprogs genrejsning at fortælle (s. 129).

Betydningen af Grundtvigs skrift bliver ikke påvist, men man aner nok sammenhængen ud fra den omstændighed, at det blev genudgivet i Thorshavn i 1925, og udgiverens bemærkning (s. 129) »det blev ved med at være til opmuntring for flere generationer af færinger«. Færingerne har vel simpelthen kunnet holde Danmark fast på dets officielle holdning til modersmålets betydning, og det har været så meget desto nemmere, som grundtvigianismen i løbet af århundredet gik sin sejrsgang i dansk folkeligt og kulturelt liv. Måske har skriftet stadigvæk sin funktion i det perspektiv.

Som det sig hør og bør er der gjort omhyggeligt rede for udgivelsesprincipperne, og udgivelsen afsluttes med en nyttig kommenteret bibliografi over sprogranskerne samt færøsk sprog og historie.

Axel Kjær Sørensen

Bo Kronborg, Thomas Nilsson og Andres A. Svalestuen (udg.): *Nordic Population Mobility. Comparative Studies of selected Parishes in the Nordic Countries 1850-1900*. (Universitetsforlaget, Oslo, 1977). 170 s., n. kr. 35,00.

Artiklerne i denne særudgave af *American Studies in Scandinavia* er en af de sidste rapporter fra den nordiske emigrationsgruppe, der fik en forsigtig begyndelse i 1967 på et seminar på Emigrantinsti-

tutet i Vaxjö. Siden blev samarbejdet fastere og blev virkeliggjort i årene fra 1970-75 med et forskningsprojekt, bestående af lokalstudier. I dette bind præsenteres forskningsdeltagernes undersøgelser af befolkningsmobilitetsspørgsmålet i 6 nordiske sogne. Fra Danmark er det Torslev sogn i Nordjylland.

Et tidligt resultat af forskningsprojektet blev forelagt de nordiske historikere på historikermødet i København i 1971 under titlen »Emigration fra Norden indtil 1. Verdenskrig«. Oprindeligt var det planlagt, at de enkelte landes undersøgelser skulle have været stærkere styret med henblik på en tæt internordisk sammenligning, men det er ikke lykkedes. For at råde bod på dette forsøger arkivar Andres A. Svalestuen i et særdeles værdifuldt bidrag at sammenligne og kommentere de forelagte artikler.

Der er næppe tvivl om, at bogen vil være særdeles velegnet i universitetsundervisningen.

Henrik Fode

Peter Dragsbo: *Mennesker og huse i Aabenraa - et etnologisk studie af kvarterudvikling i en nordslesvigsk købstad 1850-1920*. (Sydjysk Universitetsforlag, 1978). 131 s.

Dragsbos formål med sin bog er at beskrive og analysere Aabenraas kvarterudvikling i perioden 1850-1920. En undersøgelse af denne art er ikke tidligere lavet her i landet, og den må derfor påkalde sig særlig opmærksomhed. Oprindeligt er den skrevet som specialeopgave til magisterkonferens, hvad den trods omarbejdning stadig bærer præg af. Den er næppe, som Dragsbo mener i forordet, læsbar for et bredere publikum; dertil er sproget for indviklet, og for meget antages bekendt.

Emnet er imidlertid særdeles centralt og interessant. Dragsbo skildrer, hvordan

Aabenraa i 1850'erne var en såkaldt koncentrisk by, dvs. en by hvor de mest velhavende, købmændene, boede i centrum, der uden om et mellemlag af håndværkere, og yderst i en ring om byen småfolk. Karakteristisk for byen var storhusholdningerne, hvor købmandens kommis'er, karle og tjenestefolk boede i købmandsgården, ligesom svende og lærlinge gjorde det hos håndværkeren. Dette mønster nedbrydes i løbet af den behandlede periode, og efter århundredskiftet er kernefamilien den almindeligste husstandsform. Samtidig er byen blevet en såkaldt radiær by, dvs. en by hvor borgerskabet bor i den ene del og arbejderne i den anden.

Dragsbo fremlægger et stort og omfattende materiale til dokumentation for denne udvikling, og skildringen ledsages af fine tegninger af huse og husholdstavler, som bidrager meget til forståelsen.

Alligevel sidder man tilbage efter at have læst bogen uden noget klart billede af de enkelte kvarterers udvikling i Aabenraa. Det skyldes dels, at behandlingen ikke just kan siges at være klart opbygget (meget symptomatisk har bogen ingen indholdsfortegnelse), dels at layout'en er noget rodet (eksempelvis står tabeller, husholdstavler og diagrammer ikke altid i forbindelse med den tekst, hvortil de hører).

Chr. R. Jansen

Jens Erik Frits Hansen: *Københavns forstadsbebyggelse i 1850'erne. Industrialismens Bygninger og Boliger*. (Institut for Økonomisk Historie ved Københavns Universitet. Publikation nr. 12. Akademisk Forlag, 1977). 105 s. Kr. 61,40.

Bogen er det andet bind i rækken af publikationer fra det Humanistiske Forskningsråds store projekt *Industrialismens Bygninger og Boliger*. Den er dog ikke di-

rekte blevet til i dette projekts regi, men hviler på et speciale, der blev afleveret i 1968 under titlen: *Hovedstadens byggeri i ekspansionsårene i 1850'erne*. Et økonomisk-historisk rids. Det siges dog i forordet, at der er foretaget omfattende revisioner og udvidelser i forhold til specialemanuskriptet.

Tidsmæssigt er undersøgelsen indskrænket til perioden ca. 1850 til ca. 1857, ligesom den især samler sig om byggeriet på det indre Nørrebro, Blågårdsterrænet, der i vore dage er kendt som Den sorte Firkant. Fremstillingen er stramt disponeret. Først beskrives boligbehovet omkring 1850, hvorunder demografiske faktorer, pris- og lønforhold samt opsporing og huslejespørgsmålet behandles. Derpå belyses boligefterspørgslen. Herefter følger et hovedafsnit om udbuddet af boliger, et om byggeriets organisation og om dets omfang. Et interessant afsnit hedder kvalitet og miljø i nybyggeriet. Til slut følger to afsnit om beboerne i nybyggeriet og om højkonjunkturrens slutning, hvorunder byggeriet som økonomisk faktor belyses.

Det sidste afsnit virker som en konklusion på den meget detaljerige fremstilling. Som en forklaring på byggeriets stagnation sidst i 1850'erne anfører forfatteren mangel på mursten samt stærke prisstigninger på samme, og endelig fremhæves, at »også udviklingen på pengemarkedet spillede en væsentlig rolle for byggeriets stagnation«. Det synes imidlertid at være for voldsomme konklusioner at drage ud fra de opstillede præmisser, og dette sidste afsnits problemstillinger burde naturligvis have haft en selvstændig behandling for at virke overbevisende.

Fremstillingen afsluttes med to appendix. Det ene viser grundhandler, og i det andet undersøger forfatteren forholdet mellem forsikret og ikke forsikret byggeri med henblik på at opstille et værdimål for byggeriets omfang i den undersøgte periode.